

سنجش و ارزیابی میزان موفقیت و کارایی شهرهای جدید (مطالعه موردی: شهر جدید صدرا)

خدارحم بزوی، استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زابل، ایران
محمدصادق افراسیابی‌راد، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زابل، ایران *

چکیده

انتقال تکنولوژی و توسعه صنایع بزرگ، گسترش راه‌های ارتباطی، امکانات فرهنگی و سایر جاذبه‌های فریبنده در شهرهای بزرگ، پیامدهایی نظیر خالی شدن روستاها، تبدیل روستاها به شهرهای کوچک، همچنین تبدیل شهرهای کوچک و میانی به شهرهای بزرگ و افزایش تعداد شهرها را سبب گردیده است. گسترش بی‌رویه و سریع، تراکم و تمرکز بیش از حد جمعیت در شهرهای بزرگ سبب گردیده است که این شهرها قادر به تداوم حیات سالم شهری نبوده، در واقع توان ارائه خدمات لازم برای ساکنان خود را نداشته باشد. با توجه به این مسائل در شهرهای بزرگ و برای توزیع رشد متعادل اقتصادی و اجتماعی و کنترل بی‌رویه آنها، ایجاد شهرهای جدید پیرامون شهرهای بزرگ در جهت کاهش جمعیت و جاذبه‌های آنها در فاصله مناسب از شهرهای بزرگ پیشنهاد گردیده است. شهر جدید صدرا در فاصله ۱۵ کیلومتری شمال غربی شیراز، به عنوان اولین شهر جدید در ناحیه شهری شیراز به منظور ساماندهی نظام سکونت و جذب سرریز جمعیتی مادرشهر شیراز و کاستن از بار مشکلات این شهر ایجاد گردیده است. این مقاله به بررسی میزان عملکرد شهر جدید صدرا در جذب سرریز جمعیت مادر شهر شیراز و میزان رضایتمندی ساکنان این شهر می‌پردازد. روش تحقیق در این پژوهش، مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی، مشاهدات میدانی، مصاحبه و به‌دست آوردن داده‌ها، از طریق پرسشنامه و تجزیه و تحلیل اطلاعات با نرم افزار SPSS صورت پذیرفت. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که: تعداد زیادی از خانوارهای ساکن در شهر جدید صدرا سرریز جمعیت شهر شیراز هستند؛ از جمله دلایل مهم مهاجرت خانوارها به شهر جدید صدرا؛ ارزان بودن زمین و مسکن بوده است. میزان رضایت ساکنان شهر جدید صدرا در حد بسیار پایینی قرار دارد و بالاخره این که، ۶۱/۱ درصد ساکنان شهر جدید صدرا، تمایلی به اقامت دائم در این شهر ندارند. بر اساس یافته‌های پژوهش، میان مدت زمان اقامت و میزان رضایتمندی از شهر جدید صدرا، احساس تعلق مکانی و اقامت دائم در آن، کاسته شدن مشکلات و تمایل به ماندن دائم، تسهیلات و تجهیزات شهری و میزان رضایتمندی از این شهر و سایر متغیرها که در ادامه تحقیق خواهد آمد، رابطه معناداری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: شهر جدید صدرا، مادر شهر شیراز، رضایتمندی ساکنان، سرریز پذیری جمعیت.

۱- مقدمه

۱-۱- طرح مسأله

در دوره‌های مختلف تاریخی، در اقصی نقاط دنیا، شهرهایی با اهداف مختلف احداث شده‌اند که آنها را می‌توان شهرهای جدید نامید (زیاری، ۱۳۷۸: ۱). احداث شهرهای جدید به عنوان سکونتگاه‌های تازه شهری در جهان سابقه‌ای نسبتاً طولانی دارد، اما شروع اجرای گسترده سیاست شهرهای جدید را باید از قرن بیستم و به‌ویژه پس از جنگ جهانی دوم و از کشور انگلستان دانست، بروز انقلاب صنعتی و تمرکز جمعیت و صنایع در شهرها منجر به کمبود مسکن و نیاز به جابه‌جایی جمعیت و صنایع از شهرهای بزرگ به شهرهای کوچک و سکونتگاه‌های شهری جدید شد (شکوهی، ۱۳۸۱: ۹۶).

شهرهای بزرگ ایران در حال حاضر مرکز تجمع بیش از اندازه جمعیت و مسائل پیچیده اقتصادی، اجتماعی و سیاسی شده‌اند. گسترش بی‌رویه و سریع، تراکم و تمرکز بیش از حد جمعیت در شهرهای بزرگ سبب گردیده است که این شهرها قادر به تداوم حیات سالم شهری نباشند و در واقع، امکان ارائه خدمات لازم برای ساکنان خود را نداشته باشد. با توجه به این مسائل در شهرهای بزرگ برای توزیع رشد متعادل اقتصادی و اجتماعی و کنترل بی‌رویه آنها ایجاد شهرهای جدید پیرامون شهرهای بزرگ در جهت کاهش جمعیت در فاصله مناسب از شهرهای بزرگ پیشنهاد گردیده است. اجرای سیاست شهرهای جدید به لحاظ گستردگی اقدامات، حجم عملیات و تعداد سکونتگاه، آن هم در شرایطی که کشور از مشکلاتی، مانند تحریم‌های اقتصادی رنج می‌برد، تجربه منحصر به فردی در عرصه تجربیات جهانی به شمار رفته، بدون تردید یک اتفاق تاریخی محسوب می‌گردد (زیر دست، جهانشاهلو، ۱۳۸۶: ۵). بنا به گفته

شولتز: «فرصت جهت آبادی گزیدن در سرزمین‌های بکر برای انسان امروزی بسیار به ندرت دست داده و چنین رویدادی را می‌باید از وقایع صرفاً تاریخی به شمار آورد» (شولتز، ۱۳۸۱: ۱۸).

شهرهای جدید پس از جنگ جهانی دوم، الگویی برای کمک به حل مشکلات اجتماعی، اقتصادی و محیطی شهرهای بزرگ بودند. این الگو توزیع جمعیت و اشتغال را در کل فضای سرزمینی ارائه داد؛ بدین ترتیب ایده شهر جدید با ابزار توسعه ناحیه‌ای به سرعت در سراسر جهان گسترش یافت (زیاری، ۱۳۷۸: ۲). در واقع، مفهوم شهر جدید مفهوم اجزای یک شهر در ارتباط از گانیک با یکدیگر است

(Frederic, Whittick, 1977: 11). از اهداف اصلی پیشگامان احداث شهرهای جدید کاهش تمرکز جمعیت و ایجاد مشاغل در شهرهای بزرگ بوده است (شکوه، ۱۳۸۱: ۱۲۳-۱۲۲). در کشور ما به منظور اسکان برنامه‌ریزی شده جمعیت، وزارت مسکن و شهرسازی به عنوان مسؤول مستقیم سیاست‌گذاری‌های سکونتی، اقداماتی را در جهت مکان‌یابی و احداث شهرهای جدید در دست انجام داشته و دارد (ابراهیم زاده و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۸). در حال حاضر، شهرهای جدیدی که در سال ۱۳۶۸ سازماندهی شده بودند و فعالیت‌های شهرسازی در آنها آغاز گردیده بود، کم و بیش به مرحله‌ای نزدیک شده‌اند که پذیرای اسکان جمعیت و خانوارهای جدید در خود هستند (محمودی، ۱۳۸۲: ۱). این نگرش تا حدی پیش رفته که به نوعی خود را به عنوان تنها راه حل موجود برای اسکان جمعیت رو به رشد شهری، به خصوص در ارتباط با کلان شهرهای کشور مطرح کرده است (عبدی، ۱۳۸۲: ۲). شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری همواره با مسائلی مانند توسعه شهری، مشکلات

ارزیابی کلی از شهر جدید صدرا می‌توان گفت که این شهر خودیار نیست و مهاجرت آونگی در آن بالاست. همچنین ابعاد فیزیکی شهر جدید مناسب نبوده، فقدان یک زندگی اجتماعی واقعی در این شهر مشهود است. عوامل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در کشور ما به پیدایش و رشد کلان شهرهایی نظیر تهران، شیراز، اصفهان، تبریز و مشهد منجر گردیده است. بنابراین، توزیع فضایی شهرها و جمعیت کشور و هدایت و کنترل آنها در قالب یک برنامه هماهنگ صورت پذیرفته است و در نتیجه این عوامل، رشد شتابان شهری ابعاد پیچیده‌ای به خود گرفته است. بنابراین، مسئولان به‌عنوان راه‌حلی برای کاهش جمعیت کلان شهرهای مزبور که سبب بروز مشکلات متعدد جمعیتی، زیست-محیطی، اقتصادی و اجتماعی شده‌اند، ایجاد شهرهای جدید را مطرح کردند. در حال حاضر و پس از گذشت دو دهه از مصوبه شماره ۱۰۸۳۲۸ مورخ ۱۳۶۴/۱۲/۲۰ هیأت وزیران در خصوص شهرهای جدید (شاه آبادی، ۱۳۷۵: ۴۹)، ۱۴ شهر جدید در حال حاضر در حال احداث بوده و به مرحله جذب جمعیت رسیده‌اند و ۱۱ شهر جدید دیگر در مراحل مطالعات و اجرای مقدماتی طرح قرار دارند (میریان، ۱۳۸۴: ۱۱). لذا تعداد شهرهای جدید که از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۰ مکان آنها به تصویب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران رسیده، بالغ بر ۲۳ شهر بوده که فقط ۱۸ شهر از این تعداد وارد فرآیند احداث گردیده‌اند (شرکت عمران شهرهای جدید، ۱۳۷۹: ۲). ناحیه شهری شیراز دارای جمعیتی حدود ۱۷۹۳۸۳۸ نفر و مساحتی نزدیک ۱۷۸۲۹ کیلومتر را شامل می‌شود که ۱۴/۳۸ درصد مساحت استان فارس را در بر می‌گیرد. شهرستان شیراز با ۸۰/۲۲ درصد جمعیت بیشترین جمعیت ناحیه را به خود اختصاص داده است. توسعه

بیکاری و اشتغال، مهاجرت، ترافیک، کمبود مسکن، حاشیه نشینی، افزایش بی‌رویه جمعیت، تخریب و تبدیل اراضی، بروز آلودگی‌های آب، هوا، خاک، افزایش صدا و بسیاری از پدیده‌های دیگر همراه است (Michel B:1989). بنابراین، رشد شهرنشینی در قرن حاضر و موضوع ایجاد شهرهای جدید به عنوان یک ضرورت در جهت جذب سرریز جمعیت شهری و به منظور تمرکززدایی جمعیت و اشتغال در جهان و از جمله در ایران مطرح و اجرا شده و دارای پیامدهای زیادی بوده است (آتش، ۱۳۸۲: ۱۷). بر اساس اهداف فوق و پس از بررسی‌های کارشناسی، شهر جدید صدرا با وسعتی حدود ۲۰۴۸ هکتار در شمال غربی شیراز در اراضی بین دشت باجگاه و گویم احداث گردید. مطالعات، برنامه‌ریزی و طراحی شهر جدید صدرا در فروردین سال ۱۳۶۸ آغاز شد و اجرای طرح به شرکت عمران شهرهای جدید واگذار گردید. عملیات اجرایی شهر جدید صدرا از سال ۱۳۷۰ شروع شده و آغاز سکونت در این شهر از سال ۱۳۷۵ به بعد صورت پذیرفته است (شرکت عمران شهرهای جدید، ۱۳۷۹: ۲). در حال حاضر، جمعیتی در حدود ۹۹۴۹ هزار نفر در این شهر سکونت دارند. هم‌اکنون با این که در ایران شهرهای جدید به‌منظور تمرکززدایی از مادرشهرهای بزرگ، همچون شیراز طراحی شده، لیکن به‌نظر می‌رسد که بسیاری از آنها، از جمله شهر جدید صدرا، نتوانسته‌اند در تحقق اهدافی که بدان منظور طراحی شده‌اند، موفقیت چشمگیری داشته باشند. از جمله مسائل و مشکلات موجود در شهر جدید صدرا می‌توان به نبود اشتغال، جذب و ماندگاری جمعیت، عدم موفقیت در مهار رشد کلان‌شهر شیراز، وابستگی به مادرشهر شیراز، نبود زیرساخت‌ها و تجهیزات شهری و تضاد فرهنگی بالا اشاره نمود. در

آتی شهر ضرورتی انکارناپذیر است. بر این اساس نتایج این پژوهش می‌تواند در جهت بهبود وضعیت شهر جدید صدرا و ساکنان آن و بالتبع مادرشهر شیراز از جهات گوناگون مؤثر باشد و مورد استفاده مدیران و برنامه‌ریزان قرار گیرد.

۱-۳- اهداف پژوهش

در این تحقیق تلاش می‌شود تا اهداف زیر تحقق پذیرد:

هدف کلی این پژوهش عبارت است از:

ارزیابی عملکرد شهر جدید صدرا در ارتباط با

جمعیت‌پذیری ناحیه شهری شیراز.

به دنبال هدف عمده پژوهش، اهداف خاص

پژوهش نیز به صورت زیر بیان می‌شود:

۱-۳-۱- بررسی سکونتگاه‌های قبلی خانوارهای

ساکن در شهر جدید صدرا؛

۱-۳-۲- بررسی مهمترین دلایل مهاجرت

خانوارهای ساکن در شهر جدید صدرا؛

۱-۳-۳- بررسی میزان رضایتمندی، قصد و تمایل

به ماندگاری خانوارهای ساکن در شهر جدید صدرا.

۱-۴- فرضیه‌های پژوهش

بر اساس اهداف پژوهش و با استناد به ادبیات و

چارچوب نظری تحقیق، فرضیه‌های این پژوهش بدین

صورت مطرح می‌شوند:

۱-۴-۱- به نظر می‌رسد تعداد زیادی از خانوارهای

ساکن در شهر جدید صدرا، سرریز جمعیت شهر شیراز

هستند.

کالبدی شهر شیراز با موانعی نظیر ارتفاعات و مشکلات آب‌های زیرزمینی، تخریب باغ‌ها و مزارع روبه‌روست و توسعه شهری در ازای نابودی مرغوبترین زمین‌های کشاورزی صورت می‌پذیرد. به این دلایل، تأسیس شهر جدید صدرا به عنوان راه حل مشکلات مزبور در دستور کار قرار گرفت.

۱-۲- اهمیت پژوهش

شهرها نظام‌های پویایی هستند که در طول زمان به

صورت مستمر تغییر شکل و عملکرد می‌دهند. گسترش

روز افزون و افزایش تعداد شهرها و تغییرات کمی و

کیفی آنها تحت تأثیر عوامل مختلفی، نظیر صنعتی شدن،

مهاجرت روستاییان به شهرها در نتیجه افزایش جمعیت

شهرها، جاذبه‌ها و تحولات اجتماعی و فرهنگی در

کشورهای جهان بوده است. وقوع اصلاحات ارضی،

خشکسالی‌های پی در پی، جاذبه‌های فریبنده شهری و

عوامل دفع‌کننده در روستاها، پیامدهایی نظیر مهاجرت

روستاییان به سوی شهرها و افزایش جمعیت شهرنشین

کشور را سبب شده است. نتیجه چنین، امری موجب

پیدایش کلان‌شهرهایی نظیر تهران، شیراز، اصفهان، تبریز

و مشهد گردیده است. برای جذب سرریز جمعیت کلان

شهرها و استفاده مطلوب و بهینه از آب و خاک کشور و

همچنین حفظ زمین‌های کشاورزی و هماهنگی با

برنامه‌های کلان و دسترسی به راه‌های ارتباطی در قالب

طرح‌های کالبدی و منطقه‌ای طرح ایجاد شهرهای جدید

از سال ۱۳۶۴ مطرح گردید. در استان فارس و ناحیه

شهری شیراز، شهر جدید صدرا در سال ۱۳۷۰ پیشنهاد،

تصویب و اجرا شده است، بنابراین، ارزیابی عملکرد و

نقش شهر جدید صدرا و درک میزان موفقیت آن در

دستیابی به اهداف اولیه جهت هدایت و رشد و توسعه

اهداف آن بررسی میزان وضوح و روایی سؤال‌ها مطرح شده بود که پس از تحلیل نتایج به دست آمده، ضریب ۰/۸ به دست آمد که نشان از روایی و اعتبار بالای سؤال‌های طرح شده در پرسش نامه بود.

این مطالعه از نوع توصیفی - تحلیلی و علمی است که در سال ۱۳۸۸ در شهر جدید صدرا واقع در شهرستان شیراز صورت پذیرفت. محتوای علمی مطالب به صورت مطالعه کتابخانه‌ای از منابع موجود در دسترس، کتب، سایت‌های اینترنتی و از ارگان‌های مربوطه تهیه شده است. در مطالعات میدانی این پژوهش ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه بود که از روش مصاحبه برای پرسش کردن آنها استفاده گردید. روش گردآوری اطلاعات مبتنی بر مشاهدات میدانی، مصاحبه با ساکنان در شهر جدید صدرا و برای آزمون فرضیات و برای رسیدن به اهداف پژوهش نیاز به طراحی تعدادی پرسشنامه بود که این مهم صورت پذیرفت و بدین ترتیب، در هر محله و بلوک به طور تصادفی تعدادی پرسشنامه بر اساس فرمول کوکران توزیع گردید. توزیع پرسشنامه‌ها بر اساس حجم نمونه‌ای به میزان ۱۰ درصد تعداد خانوارهای ساکن در منطقه مورد مطالعه بود که براین اساس در مجموع ۱۰۸ پرسشنامه طراحی گردید. سپس برای تجزیه و تحلیل داده‌های کسب شده از نرم افزار آماری SPSS استفاده گردید. برای دستیابی به اهداف مطالعه و بر اساس موارد مورد نظر در پژوهش سؤال‌های پرسشنامه طراحی شد. همچنین، برای تعریف ارزش‌های کیفی، بازه‌های کمی جهت مقایسه‌ها در نظر گرفته شده است. در جدول شماره ۱ موارد ذکر شده و ارتباط آن با هر یک از فرضیه‌های مورد مطالعه نشان داده شده است.

۱-۴-۲- به نظر می‌رسد از جمله دلایل مهم مهاجرت خانوارها به شهر جدید صدرا ارزان بودن زمین و مسکن بوده است.

۱-۴-۳- به نظر می‌رسد ساکنان شهر صدرا تا حدودی از سکونت در شهر جدید رضایت داشته، به اقامت دایم در آن تمایل نشان می‌دهند.

۱-۵- مواد و روش‌ها

شهر شیراز مرکز استان فارس به روی جلگه طویلی به طول ۱۲۰ کیلومتر و عرض ۱۵ کیلومتر در طول شرقی ۵۲ درجه و ۲۹ تا ۳۶ دقیقه و عرض شمالی ۲۹ درجه و ۳۳ تا ۴۱ دقیقه در فاصله ۹۰۰ کیلومتری از تهران واقع شده است (سالنامه آماری استان فارس، ۱۳۸۵: ۳) که محدوده مورد مطالعه در ۱۵ کیلومتری این شهر قرار دارد. شهر جدید صدرا به عنوان یک جامعه آماری نامحدود در نظر گرفته شده، افراد جامعه آماری در این پژوهش، خانوارهای معمولی ساکن در شهر جدید صدرا هستند. در این مطالعه از روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای استفاده شده است. شهر جدید صدرا دارای دو فاز است که هر فاز به عنوان یک خوشه اصلی در نظر گرفته شده، هر بلوک و محله به یک خوشه فرعی بر اساس سیستم تقسیم‌بندی شهر محسوب شدند و بر این اساس، تعدادی از واحدهای مسکونی به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. بر اساس جمعیت ساکن در هر فاز، در مجموع ۱۰۸ پرسش‌نامه، ۷۸ پرسش‌نامه از فاز یک و ۳۰ پرسش‌نامه از فاز ۲ گردآوری شد، برای توزیع پرسشنامه در بین ساکنان با استفاده از فرمول کوکران و به طور تصادفی حجم نمونه انتخاب گردید. در این پژوهش، جهت اعتبار و روایی سنجی، در مرحله اول تعداد ۳۰ پرسش‌نامه در بین جامعه آماری توزیع گردید که یکی از مهمترین

جدول شماره ۱- متغیرها و روش‌های ارزیابی متناظر بر اساس فرضیات پژوهش

شماره	فرضیه‌های پژوهش	متغیرهای مرتبط	ارزیابی	بازه‌ها برای مقایسه
۱	به نظر می‌رسد تعداد زیادی از خانوارهای ساکن در شهر جدید صدرا سرریز جمعیت شهر شیراز هستند.	شیراز، شهرستانهای فارس، روستاهای فارس، خارج از استان، خارج از کشور	درصد فراوانی از خانوارهایی که سکونت‌گاه قبلی آن‌ها شیراز بوده است.	۰-۲۰٪ بسیار پایین ۲۰-۴۰٪ پایین ۴۰-۶۰٪ متوسط ۶۰-۸۰٪ زیاد ۸۰-۱۰۰٪ بسیار زیاد
۲	به نظر می‌رسد از جمله دلایل مهم مهاجرت خانوارها به شهر جدید صدرا ارزان بودن زمین و مسکن بوده است.	دلایل آمدن ساکنان به شهر جدید صدرا	درصد فراوانی پاسخ به «ارزان بودن زمین و مسکن».	۰-۲۰٪ بسیار پایین ۲۰-۴۰٪ پایین ۴۰-۶۰٪ متوسط ۶۰-۸۰٪ زیاد ۸۰-۱۰۰٪ بسیار زیاد
۳	به نظر می‌رسد ساکنان شهر صدرا تا حدودی از سکونت در شهر جدید رضایت داشته، به اقامت دایم در آن تمایل نشان می‌دهند.	رضایت از سکونتگاه قبلی، رضایت از سکونتگاه فعلی (شهر جدید صدرا)، کاسته شدن مشکلات به مرور زمان، تمایل برای رفتن، قصد و تمایل برای اقامت و ماندن در شهر جدید صدرا و محل مورد نظر برای رفتن و ...	درصد فراوانی پاسخ به رضایت از سکونتگاه قبلی و سکونتگاه فعلی و پاسخ به تمایل برای رفتن از شهر جدید صدرا.	۰-۲۰٪ بسیار پایین ۲۰-۴۰٪ پایین ۴۰-۶۰٪ متوسط ۶۰-۸۰٪ زیاد ۸۰-۱۰۰٪ بسیار زیاد

۱-۶- محدوده و قلمرو پژوهش

بدون تردید، هر برنامه پایدار و درازمدت در امر شهرسازی، برنامه‌ریزی شهری و تولید مسکن تأیید کننده شهرهای جدید است. با چنین رویکردی، شهر جدید صدرا در مجاورت پایتخت فرهنگی ایران مکان-یابی شد. شهر صدرا در ۱۵ کیلومتری شمال غربی شیراز در نقطه‌ای خوش آب و هوا، موسوم به دشت آهوچر که بیش از ۳۰۰ متر مرتفع‌تر از شیراز است، واقع شده و با آب و هوای معتدل کوهستانی، محیطی دلچسب و شرایط اقلیمی دلپذیری را برای شهروندان خویش فراهم آورده است (شرکت عمران شهر جدید صدرا، ۱۳۸۴: ۱).

هدف رسمی اعلام شده برای ایجاد شهرها و شهرک-های جدید در چند کلمه خلاصه شده است: «توسعه منفصل کلان شهرها» (شرکت عمران شهرهای جدید، ۱۳۷۱: ۵). در همین راستا، در برنامه توسعه و عمران مادرشهر شیراز ظرفیت جمعیت‌پذیری شهر بدون بهره-گیری از اراضی پست و کشاورزی ۱/۳۴۹/۹۰۰ نفر و با احتساب آن حدود ۱/۴۸۳/۳۰۰ نفر اعلام شده است. اسکان جمعیت‌های افزوده در حوزه‌های توسعه منفصل توصیه شده است. همچنین، ظرفیت جمعیت‌پذیری شهر شیراز به ترتیب: ۱۵۹۸۷۰۰، ۱۶۹۹۶۰۰ و ۱۷۹۶۰۰۰ برای سال‌های ۱۳۷۵، ۱۳۸۵ و ۱۳۹۵ است. با در نظر گرفتن

صدرا همانا اسکان سرریز جمعیت ناحیه شهری شیراز است. در حال حاضر، شهر جدید صدرا جمعیتی در حدود ۹۹۸۷ هزار نفر را جذب کرده است (سالنامه آماری کل کشور، ۱۳۸۶)، که از لحاظ جمعیت‌پذیری با پیش‌بینی‌های انجام شده و افق ۱۳۹۰ فاصله بسیار زیادی دارد.

جمعیت مازاد ظرفیت نقاط شهری و ناحیه شهری شیراز و تناسب سرانه و سطوح شهری، سطح مورد نیاز توسعه (مازاد بر سطح قابل توسعه شهرهای ناحیه شهری) در جدول ذیل آمده است (شهر فردا - شهر صدرا، ۱۳۷۲: ۱۳ - ۱۲). با توجه به جمعیت مازاد پیش‌بینی شده برای شهر شیراز تا سال ۱۳۹۰ اولین هدف خاص شهر جدید

جدول شماره ۲- پیش بینی سطح مورد نیاز توسعه شهری و برآورد جمعیت مازاد شهری شیراز

سال	سطح مورد نیاز توسعه مازاد بر سطح شهرهای ناحیه به هکتار	جمعیت مازاد ظرفیت نقاط شهری ناحیه شهری شیراز
۱۳۷۵	-	-
۱۳۸۵	۷۹۳۸/۵	۷۴۵۴۰۰
۱۳۹۵	۱۸۵۶۳	۱۷۴۳۰۰۰

مأخذ: شهر فردا- شهر صدرا، ۱۳۷۲، ۱۳.

الگوی توسعه مصوب و ایده اولیه بر اساس یک سیستم خطی از تنگه جلاب به سمت شرق بوده که به لحاظ وجود پارک ملی بمو و اراضی اوقافی، جهت توسعه شهر جدید صدرا به سمت غرب تغییر یافته و نهایتاً الگوی توسعه به سیستم خطی - مداری «CIRCUIT - LINEAR» متمایل گردیده است. الگوی تقسیمات شهری شهر جدید صدرا با توجه به فرم فیزیکی اراضی و محدودیت‌های توسعه به‌ترتیبی که خدمات با عملکرد در سطح محله - ناحیه و خدمات عمده در محور مجهز شهری استقرار یابد، شکل گرفته است. مبنای تقسیمات داخلی در قالب محلات با جمعیتی در حدود ۶ - ۴ هزار نفر و نواحی با جمعیتی در حدود ۳۰ - ۲۵ هزار نفر است. بنابراین، شهر صدرا به هشت ناحیه تقسیم و هر ناحیه چهار تا شش محله را شامل می‌گردد و یک هسته مرکزی در قالب محور مجهز شهری که خدمات عمده شهری در طول شهر را تأمین

مکان‌یابی، مطالعات، برنامه‌ریزی و طراحی شهر جدید صدرا در فروردین ۱۳۶۸ در دستور کار وزارت مسکن و شهرسازی قرار گرفت و به مهندسان مشاور جهت انجام اقدام لازم واگذار گردید. و نهایتاً طرح جامع شهر در بهمن ماه ۱۳۷۴ به تصویب شورای عالی شهرسازی و معماری کشور رسید و به موازات اجرای عملیات آماده‌سازی اراضی، طرح تفصیلی تئه و در سال ۱۳۷۹ به تصویب رسید (وب سایت شهرهای جدید ایران، ۱۳۸۴). محدوده قانونی شهر در گستره‌ای به مساحت ۲۳۰۰ هکتار و با تراکم ناخالص ۱۰۰ نفر در هکتار و با جمعیت مصوب ۲۳۰۰۰۰ نفر به تصویب رسیده که جمعیت مورد تأکید افق طرح (سال ۱۳۹۰) در آستانه و یا سناریوی دوم «جمعیت نهایی» ۳۰۰۰۰۰ نفر پیش‌بینی شده است (شهر صدرا، شهر سالم، شهر سبز، ۱۳۸۴: ۳). شهر جدید صدرا تنها ۹۹۴۹ هزار نفر از جمعیت ناحیه شهری شیراز را جذب کرده است.

در منطقه ورود به شهر جدید بین ارتفاعات جنوبی شهر جدید صدرا قرار گرفته است. در آماده‌سازی ناحیه یک که به صورت یک شهرک با جمعیت ۲۸ هزار نفر طراحی شده، سطح آماده سازی برای مصارف مختلف به شرح زیر توزیع شده است (همان منبع: ۸).

می‌کند. بر این مبنا شبکه‌بندی شهر نیز طراحی شده است. همچنین، مجموعه باغ‌شهرها در قالب حوزه‌های با تراکم ویژه در حاشیه شهر منظور شده است (همان منبع: ۵). آماده‌سازی ناحیه یک توسعه شهر جدید صدرا، شامل حدود تقریبی ۲۰۰ هکتار از اراضی شهر جدید است که

جدول شماره ۳- سرانه اختصاص یافته به کاربری اراضی در شهر جدید صدرا

نوع کاربری	سطح	درصد
مسکونی	۸۱۰۴۷۴	۴۲/۴
آموزشی	۱۱۴۳۷۴	۶
آموزش عالی	۷۹۰۵۶	۴/۱
بهداشتی و درمانی	۲۵۰۰۰	۱/۳
فرهنگی و مذهبی	۴۲۰۴۶	۲/۳
ورزشی	۹۱۴۷۷	۴/۸
فضای سبز	۱۴۱۰۹۲	۷/۴
توریستی - تجاری	۲۸۵۶۵	۱/۵
اداری - انتظامی	۱۶۳۳۵	۰/۹
تأسیسات و تجهیزات شهری	۲۴۰۰۰	۱/۲
کارگاه‌ها	۱۴۰۰۰	۰/۷
راه‌های ارتباطی و حمل و نقل	۵۲۳۹۸۹	۲۷/۴

مأخذ: شهر صدرا، شهر سالم، شهر سبز، ۱۳۸۴، ۸.

۲- ادبیات و مبانی نظری پژوهش

اجرای شهرهای جدید در قرن حاضر بوده که از نظریات و اندیشه‌های پاتریک گدس و هاوارد بهره جسته است (ارجمند نیا، ۱۳۷۸: ۴۳). نظریه رسمی ایجاد شهرهای اقماری را برای اولین بار لئوناردو داوینچی برای جلوگیری از ازدیاد جمعیت و رفع مشکلات شهری میلان پیشنهاد کرد (مزینی، ۱۳۷۳: ۲۶۰). احداث باغ-شهرها برای اولین بار توسط هاوارد مطرح گردید. وی آلودگی هوای شهرهای صنعتی را محکوم کرده، ایجاد یک محیط زیست سالم و مطلوب را برای جامعه بشری یادآور می‌شود. با توجه به این که لندن، بزرگترین شهر

ضرورت جبران ویرانه‌های پس از جنگ جهانی و تحولات صنعتی در دنیای غرب سبب گردید تا نسبت به احداث شهرهای جدید اقدام نمایند (بنه ولو، ۱۳۵۵: ۱۳). ایجاد شهرک‌های جدید به دوره‌های تاریخی باز می‌گردد. رومی‌ها، یونانی‌ها و چینی‌ها در ادوار تاریخی دست به احداث شهرک‌های جدید زده‌اند و احداث شهرک‌های جدید از قرن هفدهم به بعد صورت علمی به خود گرفت و شروع اولیه آن در انگلستان بوده است (شکو، ۱۳۵۳: ۱). انگلستان در واقع آغاز کننده و پیشرو برنامه‌ریزی و

اندیشه‌های سوریا و هاوارد طراحی یک شهر صنعتی را ارائه نمود. گارنیه در طرح خود توجه کافی نسبت به اجزای شهر و نقشه کلی شهر مبذول داشت (واتسلاف، ۱۳۷۸: ۴۵-۵۰). در طرح صنعتی وی محل کار، محل سکونت، تفریح‌گاه‌ها و ... کاملاً از یکدیگر جدا هستند و کمربند سبز قسمت صنعتی شهر را از قسمت اصلی آن جدا می‌سازد.

در فرانسه سابقه ایجاد شهرهای جدید به اوایل قرن حاضر می‌رسد. شورای عمومی منطقه پاریس در سال ۱۹۲۴ شهرهای جدیدی را با جمعیتی معادل ۱/۵ میلیون نفر در منطقه پاریس پیش بینی نمود. به خاطر وقوع جنگ جهانی دوم و عواقب ناشی از آن، بحران مسکن به طور گسترده‌ای دامن‌گیر شده بود که به احداث مجتمع‌های بزرگ مسکونی منجر گردید. بنابراین، در ارتباط با سازماندهی منطقه پاریس در سال‌های ۱۹۶۴-۱۹۶۳ به‌طور جدی‌تری مطرح و دنبال شد و سیاست ایجاد شهرهای جدید در فرانسه ۹ شهر جدید: که ۵ شهر در منطقه پاریس و ۴ شهر در مناطق دیگر، طرح‌ریزی و اجرا شدند (ارجمند نیا، ۱۳۷۸: ۳۹-۳۸).

در آلمان دو ایده برای شهرهای بزرگ مطرح شد: یکی این که از تمرکزگرایی و تراکم جمعیت در بعضی نقاط جلوگیری کنند و در واقع، این کار نوعی تعادل بخشی به حومه‌ها و خارج نمودن صنایع از شهرها بوده است، دیگر این که از مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ جلوگیری کنند. لذا نازی‌ها در آلمان با ایجاد شهرهای بزرگ مخالف بودند و آنها خواستار ساماندهی سرزمین آلمان شدند و از نظرات مرکزی کریستالر که بر اساس نظم فضایی بود، بهره گرفتند (زیاری، ۱۳۷۸: ۵۳-۵۴) اما در کشور آمریکا تجربه ایجاد شهرهای جدید به رادبرن و نیوجرسی می‌رسد تا آن جا که کلارنس اشتاین

جهان و مرکز فعالیت‌های اقتصادی و همچنین در آن آلودگی و تراکم و ازدحام وجود داشت، هاوارد را به این تفکر وادار نمود تا در پی راه‌حلی برای رفع مشکل شهر لندن و شهرهای پیر تراکم نماید (شیعه، ۱۳۷۵: ۳۵-۳۴). وی در سال ۱۸۹۹ انجمن باغ‌شهرها را به‌وجود آورد که در واقع، نوعی برنامه‌ریزی شهری و روستایی بود و ایجاد کمربند سبز در اطراف شهر لندن را برای حفظ محیط‌زیست و جلوگیری از تخریب آن پیشنهاد کرد (زیاری، ۱۳۷۸: ۵۸). ساخت نخستین باغ‌شهر انگلستان، یعنی لچورث در سال ۱۹۰۴ آغاز گردید که در ۳۵ مایلی شهر لندن قرار داشت، همچنین، در سال ۱۹۱۹ به پیشنهاد هاوارد ساخت ولوین که به لندن نزدیکتر بود. به عنوان دومین باغ‌شهر انگلستان ساخت آن آغاز گردید (Verse, 1988: 108). شهرهای جدید به شکل امروزی، به عمل کمیسیون سلطنتی بریتانیا در سال ۱۹۳۸ در توزیع جمعیت و صنعت تحت ریاست بارلو و کمیته لرد ریت بر می‌گردد. کمیسیون بارلو به این نتیجه رسید که برای برقراری سیاست عدم تمرکز باید رشد بیشتر صنایع در لندن محدود گردد و توزیع جمعیت و صنعت صورت پذیرد، در حالی که در سال ۱۹۴۵ کمیته‌ای به ریاست لرد ریت تشکیل شد که هدف آن مطالعه مسائلی کلی مربوط به نهادها و طرح‌ریزی و تشکیل مدیریت نوشهرها در چارچوب سیاست عدم تمرکز طرح‌ریزی شده فضاها را پرتراکم شهری بود (پیرمرلن، ۱۳۶۵: ۱-۵).

در سال ۱۸۸۲ آرتور سوریا نظریه شهر خطی را مطرح نمود که می‌بایست در اطراف شهر مادرید احداث می‌شد. با توجه به این که در آن زمان ترامواهای برقی تازه شروع به کار کرده بودند، اهمیت امر سبب شده بود که سوریا اهمیت فراوان وسایط نقلیه در شهرسازی را خاطر نشان سازد. همچنین، تونی گارنیه با آگاه از

و هنری رایت، رادبرن را طراحی و نظر آنها در واقع بر اساس بلوک‌های بزرگ که بر اساس جدایی بین ترافیک سواره و پیاده‌رو استوار بود، نوعی امنیت محلات مسکونی را باعث گردید. هدف از ایجاد طرح رادبرن، ایجاد باغ شهرهایی در مادر شهر بوده است که برای جمعیتی در حدود ۲۵۰۰۰ هزار نفر در ۳ واحد خودیار در نظر گرفته شده بود (شیعه، ۱۳۷۵: ۵۳-۵۱). در طرح رادبرن فضای سبز و حفظ محیط زیست از اهمیت بالایی برخوردار است و هدف دستیابی جامعه بشری به یک زندگی سالم و راحت و به دور از دغدغه است.

در کشورهای اسکاندیناوی نظیر سوئد، فنلاند، و دانمارک در ارزیابی از شهرهای ایجاد شده توسط آن کشورها می‌توان گفت که مشترکات زیادی در بین آنها وجود دارد و آن این که مهاجرت آونگی در آنها وجود داشته است و از نظر ابعاد شهرها کوچکتر بوده و به سبک و کیفیت معماری توجه کافی مبذول شده است (پیرمرلن، ۱۳۶۵: ۵۶-۶۲). اما بر خلاف کشورهای اسکاندیناوی در آمریکای لاتین شهرهای جدید به صورت مراکز و قطب رشد احداث گردید. به عنوان نمونه، شهر برازیلیا به عنوان شهر جدید پایتختی در برزیل ایجاد شد که دارای کارکرد اداری و سیاسی بود (شکوهی، ۱۳۷۳: ۴۱۶). این شهر در واقع بالاترین سهم فعالیت‌های شهری را به خود اختصاص داده و باعث بروز نابرابری‌های اقتصادی، اجتماعی، فقر و ... شده است.

در شوروی سابق شهرهای جدید به طور وسیع و گسترده‌ای ساخته شدند تا آن جا که بیشترین تعداد شهرهای جدید در روسیه اروپایی قرار داشتند؛ هر چند که نسبت کل سکونتگاه‌ها در این منطقه از سکونتگاه‌های

نواحی توسعه نیافته کمتر است. ۶۵ درصد از سکونتگاه‌های شهری در سیبری شرقی، ۵۰ درصد در قزاقستان، ۳۰ درصد در سیبری غربی و ۲۸ درصد در آسیای میانه به صورت شهرهای مستقل در آمدند که در مجموع ۱۷ درصد کل سکونتگاه‌های شهری را تشکیل می‌دهند (آندر هیل، ۱۳۷۰: ۴۹). از نتایج صنعتی شدن در شوروی، توسعه سریع شهرها و شهرهای کوچک بوده که تا امروز هم ادامه داشته است. لذا با توجه به این که بیش از نیمی از جمعیت شوروی شهرنشین هستند، به شوروی لقب سرزمین شهرهای بزرگ داده شده است (شکوهی، ۱۳۷۲: ۱۷۱-۱۶۹) و بالاخره در آفریقا شهرها تحت تأثیر سیاست‌های استعماری قرار داشتند و شهرهای جدید ایجاد شده دارای بافت دوگانه‌ای بودند تا آن جا که شهرهای استعمارزده در مجاورت بخش تجاری شهرها که استعمارگران بیشترین فعالیت خود را متمرکز ساخته بودند، به وجود می‌آمدند (شکوهی، ۱۳۷۳: ۱۷۷).

پیتر کتز در پارادایم شهرسازی جدید برای تکمیل برنامه توسعه درون شهری و حیات بخشی مجدد به منطقه کلان شهر، تأسیس شهرهای جدید اقماری را یکی از این برنامه‌ها و جزء تفکیک ناپذیر آن می‌داند (Katz, 1996). پیترهال و کولوین وارد در راهبردهای توسعه شهری در هزاره جدید، شهرهای جدید را به عنوان یک راه حل مناسب در سطح زیر منطقه مطرح کردند (Ward & Hall, 1998: 152). مطالعات شین نشان می‌دهد که شهرهای جدید در اطراف سئول با جذب سرریزپذیر جمعیت مادرشهر توانسته‌اند در ایجاد تعادل جمعیتی در منطقه کلان شهری سئول مؤثر باشند (Shin, 1992: 24).

احداث شهرهای جدید در ایران چهار دوره مشخص دارد (اشکوری، ۱۳۷۰: ۲۴). دوره اول: در فاصله دو جنگ جهانی، که در این دوره شهرها با هدف‌های مشخص و معینی ساخته شدند و به سه دسته تقسیم می‌شوند: الف- شهرهایی که با اهداف سیاسی و نظامی شکل گرفتند، مانند زاهدان و نوشهر؛ ب- شهرهایی که با اهداف اقتصادی ایجاد شدند، نظیر نوشهر در شمال و شهرهای جنوبی کشور؛ ج- کوی کارمندان دولت در مجاورت شهرهای بزرگ که تکوین آنها بر اساس یک هسته روستایی بود؛ به طوری که بافت شهری جدید سبب گردید تا هسته روستایی را در خود ادغام نماید. دوره دوم: بعد از جنگ جهانی دوم تا اواسط دهه ۴۰، رشد و گسترش صنایع وابسته به نفت و دیگر صنایع در حال رشد باعث شد تا شهرهای جدید بر پایه صنایع وابسته به نفت و کوی کارمندان شکل بگیرد. در این دوره بعضی از شهرها، نظیر هفت گل و لالی وابسته به یک صنعت خاص مانند نفت بودند، برخی دیگر مانند آبادان و خرمشهر مثل کوی بزرگ سازمانی بودند که در مجاورت یک هسته شکل گرفته بودند. دوره سوم: از نیمه دوم دهه ۴۰ تا دوران پیروزی انقلاب اسلامی. در این دوره درآمدهای نفتی افزایش یافت و به موازات آن جمعیت شهرنشین کشور افزایش چشمگیری یافت و شهرهای جدید در فاصله‌ای مناسب از بافت‌های شهری بدون وابستگی به هیچ هسته اولیه روستایی پی‌ریزی شدند و احداث نوشهرهای صنعتی و شهرک‌های اقماری صنعتی در شهرهای بزرگ رواج یافت. دوره چهارم: پس از پیروزی انقلاب اسلامی، با وقوع جنگ تحمیلی کار

احداث شهرهای جدید به تعطیلی کشانده شد و تفاوت‌های عمده‌ای در عملکرد آنها میان شهرهای جدید امروزی با دوره سوم وجود دارد (زیاری، ۱۳۷۸: ۸۹، ۹۲، ۹۳، ۹۴). در سال‌های گذشته، احداث شهرهای جدید بر محور عملکردگرایی اقتصادی تک پایه دور می‌زد، در حالی که امروزه محل اسکان سرریز جمعیت شهرهای بزرگ تلقی می‌شوند و آنها را به شکل‌های اقماری در می‌آورد. در حال حاضر، مهاجرت روستاییان به شهرها، افزایش روز افزون جمعیت شهری کشور و افزایش تعداد شهرها سبب گردید برای حل مشکلات شهرهای بزرگ در سطح کشور و جذب سرریز جمعیتی مادر شهرها، شهرهای جدیدی در اطراف شهرهای بزرگ احداث شوند که این ایده در سال ۱۳۶۳ مطرح گردید. بنابراین، تعداد شهرهای جدید که از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۰ مکان آنها به تصویب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران رسید، بالغ بر ۲۳ شهر بود که فقط ۱۸ شهر از این تعداد وارد فرآیند احداث گردید (شرکت عمران شهرهای جدید، ۱۳۷۹: ۲). به عنوان نمونه، شهر جدید صدرا در ناحیه شهری شیراز جهت سرریزپذیری جمعیت مادرشهر شیراز احداث گردید. در مورد موفقیت یا عدم موفقیت و کارایی شهرهای جدید در ایران با توجه به مطالعات صورت گرفته می‌توان بیان کرد که این شهرها نتوانسته‌اند در جذب جمعیت مادر شهر خود تأثیر عمده‌ای داشته باشند و جمعیت بسیار کمی در آنها ساکن شده‌اند (آتش، ۱۳۸۲: ۲۳؛ شاه آبادی، ۱۳۷۵: ۵۶؛ اعتماد، ۱۳۸۴).

۳- سنجش و ارزیابی شهر جدید صدرا

۳-۱- آزمون فرضیات و داده‌های توصیفی پژوهش

۳-۱-۱- آزمون فرضیه اول

برای دستیابی به جمعیت قابل تحقق در شهر جدید صدرا، از جهات گوناگون با موضوع برخورد شده است. به این ترتیب که، سهم جمعیت ناحیه شهری شیراز در گزینه‌های مختلف احتساب شده و شهرهای موجود در ناحیه شهری از جهت زمینه‌های توسعه و نیز جمعیت-پذیری در پایان دوره برنامه‌ریزی مورد بررسی قرار گرفته و با احتساب جمعیت سرریز در مقاطع مختلف، با توجه به ویژگی‌های فیزیکی حوزه انتخابی شهر جدید صدرا از جهت سطح و ظرفیت شهر جدید با توجه به مبانی انتخابی در زمینه عملکرد شهر، میزان و نحوه تخصیص سطوح کاربری و نوع تراکم برآورد شده است.

بر اساس نتایج مطالعات جغرافیای شهری در واریانت اول ظرفیت جمعیت پذیری حوزه‌های شهری ۱/۰۵۷ میلیون و طی دوره برنامه‌ریزی ۲/۰۹ میلیون نفر سرریز جمعیت حوزه‌های شهری است. در واریانت دوم که براساس طرح‌های جامع شهرهای ناحیه شهری تدوین گردیده، جمعیت قابل اسکان در حوزه‌های شهری ناحیه شهری شیراز ۱/۵۰۷ میلیون نفر و سرریز جمعیتی در دراز مدت ۱/۵۵۹ میلیون نفر پیش بینی شده است. بر

اساس موارد بیان شده و بر مبنای هدف اصلی این پژوهش که ارزیابی عملکرد شهر جدید صدرا در ارتباط با جمعیت‌پذیری ناحیه شهری شیراز است، این فرضیه مطرح شد که «تعداد زیادی از خانوارهای ساکن در شهر جدید صدرا سرریز جمعیت شهر شیراز هستند». برای آزمون این فرضیه، با بررسی اطلاعات مربوط به محل اسکان قبلی خانوارهای مورد مطالعه بر اساس نتایج پرسشنامه مشخص شد که ۶۷/۶ درصد (فراوانی برابر با ۷۳) از این خانوارها از شهر شیراز به شهر جدید صدرا نقل مکان کرده‌اند، که بیشترین درصد مهاجران به شهر جدید صدرا بوده‌اند. با توجه به این نکته، که میزان درخور توجهی از ساکنان شهر صدرا از شهر شیراز به این مکان مهاجرت کرده‌اند، می‌توان با بهبود وضع موجود شهر جدید، این جمعیت را به صورت دائم ماندگار و جمعیت بیشتری را از مادرشهر شیراز جذب نمود. همچنین، ۲۴ درصد از شهرهای استان فارس، ۸ درصد از روستاهای فارس و ۳ درصد نیز خارج از استان فارس به شهر جدید صدرا مهاجرت کرده‌اند. با مشاهده و مقایسه مقادیر این متغیر با بازه‌های مطرح شده در جدول ۱، این فرضیه تأیید می‌شود و مشخص می‌شود که «تعداد زیادی از خانوارهای ساکن در شهر جدید صدرا سرریز جمعیت شهر شیراز هستند».

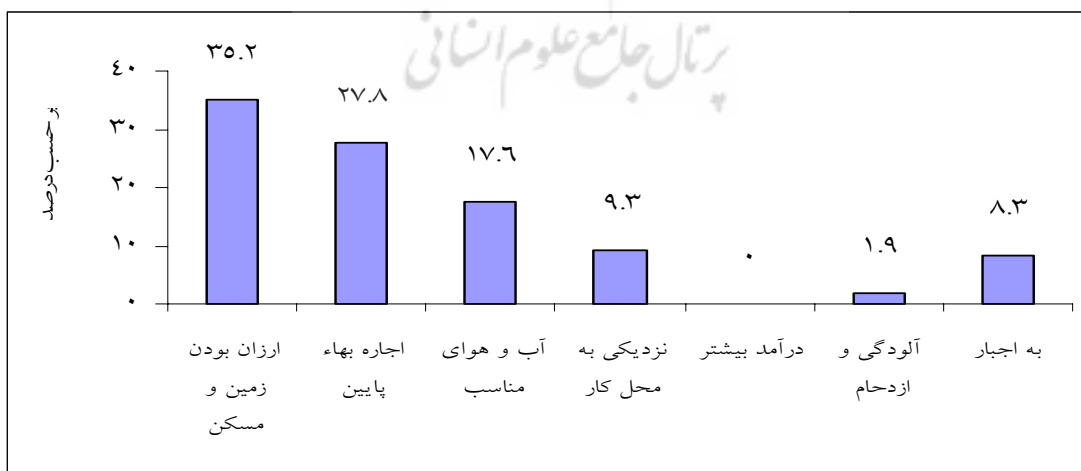
جدول شماره ۴- سکونتگاه‌های قبلی خانوارهای ساکن در شهر جدید صدرا

سکونتگاه قبلی	فراوانی	درصد
شیراز	۷۳	۶۷/۶
شهرهای فارس	۲۴	۲۲/۲
روستاهای فارس	۸	۷/۴
خارج از استان	۳	۲/۸
خارج از کشور	-	-
جمع	۱۰۸	۱۰۰

۳-۱-۲- آزمون فرضیه دوم

در شهرهایی که به منظور جذب سرریز جمعیتی مادر شهر طراحی شده‌اند، مکان‌یابی شهر جدید عامل مهمی در تعیین جاذبه‌های جمعیتی شهر و میزان مهاجرت بر آن است، بر همین مبنا و با توجه به مسأله محدودیت توسعه شهرهای موجود در ناحیه شهری شیراز و ضرورت تأمین سکونت‌گاه‌های جدید، حتی برای شاغلان در شهرهای موجود ناحیه شهری، شهر جدید در اولویت اول در نزدیک‌ترین فاصله ممکن از شهر شیراز و دارای مرکزیت مکانی مناسب نسبت به سکونت‌گاه و برتری مرکزیت مکانی نسبت به مراکز اشتغال و فعالیت در نظر گرفته شده است. از دلایل موفقیت شهرهای جدید هنگام مطالعه آنها، این است که دلایل مهاجرت بدانها بر مبنای اهداف و مقاصد پیش‌بینی شده برای آنها باشد. هم‌هویت عامل « حد متوسط اجاره خانه» را مهمترین عامل برای انتخاب منطقه مسکونی می‌داند (شکویی، ۱۳۷۳: ۵۱۴-۵۱۵). جانسون معتقد است هنگام مهاجرت به منطقه مسکونی دیگر، نزدیکی به محل کار و اقوام از عوامل مهم است (Johnston, 1971: 243). علاوه بر موارد بیان شده، عواملی از جمله آب و هوای مناسب، شلوغی

مادر شهر، اجاره پایین مسکن و... می‌تواند بر انتخاب منطقه مسکونی مؤثر باشد. در بررسی دومین هدف که مهمترین دلایل مهاجرت خانوارهای ساکن در شهر جدید صدرا بوده است، این فرضیه مطرح شد که « از جمله دلایل مهم مهاجرت خانوارها به شهر جدید صدرا ارزان بودن زمین و مسکن بوده است». بر اساس اطلاعات استخراج شده، ۳۵/۲ درصد (فراوانی برابر با ۳۸) از خانوارها، مهمترین دلیل مهاجرت خود به شهر جدید صدرا را ارزان بودن زمین و مسکن بیان کرده‌اند و در مرتبه بعد اجاره بهای پایین با ۲۷/۸ درصد است. همچنین هیچ خانواری برای کسب درآمد بیشتر به شهر جدید صدرا مهاجرت نکرده است. سایر اطلاعات کسب شده را می‌توان در نمودار شماره ۱ ملاحظه کرد. نظام توزیع مسکن و زمین در شهر جدید صدرا به گونه‌ای است که غالب طبقات متوسط و متوسط به پایین به لحاظ شرایط اقتصادی و نیز ارزش زمین و قیمت نهایی مسکن در شهر جدید، در مقایسه با وضعیت مشابه در مادر شهر شیراز، تمایل به اسکان در شهر جدید صدرا را نشان می‌دهد. بر اساس اطلاعات استخراج شده و بر مبنای مطالب بیان شده این فرضیه اثبات می‌گردد.

شکل شماره ۱- نمودار مهمترین دلایل مهاجرت خانوارها به شهر جدید صدرا

۳-۱-۳- آزمون فرضیه سوم

زمانی که بحث از یک شهر جدید در برنامه‌ریزی و طراحی شهری در میان است، انتخاب سیستم‌های حمل و نقل، تأسیسات، تسهیلات و زیرساخت‌های شهری انتظار دستیابی به استاندارد بالاتری نسبت به شهرهای موجود می‌رود. شهروندان شهر جدید که محل سکونت خود را از یک کلانشهر یا شهر کوچکی در منطقه با امید و آرزوهای بسیار به یک شهر جدید انتقال داده‌اند، به طور طبیعی انتظارات بیشتری نسبت به سکونتگاه قبلی خود هم در زمینه مسکن و هم خدمات و به طور کلی امور شهری دارند (اعتماد، ۱۳۷۶). یکی از عواملی که مردم از انتخاب شهرهای جدید احساس رضایت می‌کنند، ارضای هدف‌های عمده‌ای است که خانواده‌ها با نقل مکان به شهر جدید در صدد دستیابی به آنها هستند (Burby and Weiss, 1976). در مطالعات طرح‌ریزی شهرهای جدید باید این واقعیت گنجانده شود که ساختن شهرهای جدید حداقل ۳۰ سال طول می‌کشد و البته، این همه انتظار برای این که شهر شکل بگیرد، غیرممکن است و این نارضایتی اولیه ساکنان را در پی دارد (میشل و وارنیه، ۱۳۸۳: ۲۵). در شهرهای جدید احداث شده، تنها کشاندن خانوارها و جمعیت پذیر کردن این شهرها با دادن وعده‌ها، برنامه‌ها و عملی نشدن آنها کافی نیست، بلکه حفظ ساکنان و برآوردن نیازهای آنان اهمیت شایانی دارد. بنابراین، بررسی میزان رضایتمندی ساکنان می‌تواند گویای بسیاری از مسائل موجود در این‌گونه شهرها باشد.

جذب و ماندگار کردن جمعیت در شهرهای جدید با باور مردم، نحوه استقبال آنان و درجه مطلوبیت خدمات ارائه شده، تأسیسات و تجهیزات شهری و پیشرفت عملیات عمرانی در شهرهای جدید ارتباط قوی وجود دارد (نوری‌کرمانی، ۱۳۷۴: ۵۱). گذشته از این، پس از آن که شهروندان در شهر جدید اسکان یافتند، متقاضی تمام خدمات، به صورت یکجا و همزمان و با کیفیت مطلوبتر نسبت به شهر قبلی خود و یا مادرشهر هستند (کاظمی، ۱۳۷۶: ۲۰۹)، پس تنها ارزان بودن زمین و مسکن در شهر جدید صدرا خانوارها را ارضا نمی‌کند، بلکه آنان تجهیزات و تأسیسات شهری، سیستم حمل و نقل، خدمات عمومی، امکانات رفاهی و... متناسب با شهر جدید را خواستارند (طالقانی، ۱۳۷۸: ۹).

برای بررسی هدف بعدی، یعنی، ارزیابی میزان رضایتمندی خانوارهای ساکن در شهر جدید صدرا بررسی تمایل آنها به اقامت دایم در شهر جدید این فرضیه بیان شد که «به نظر می‌رسد ساکنان شهر صدرا تا حدودی از سکونت در شهر جدید رضایت داشته، به اقامت دایم در آن تمایل نشان می‌دهند». برای آزمون این فرضیه، با استفاده از اطلاعات به‌دست آمده از پرسشنامه که سوال‌هایی در ارتباط با عملکردهای شهری از ساکنان پرسیده شده است، به سنجش میزان رضایتمندی و تمایل آنها به اقامت در شهر صدرا پرداخته‌ایم. همچنین متغیرهای دیگری در ارتباط با میزان رضایت ساکنان، از جمله کاهش مشکلات به مرور زمان، وجود تسهیلات و خدمات مورد نیاز شهروندان، برآوردن

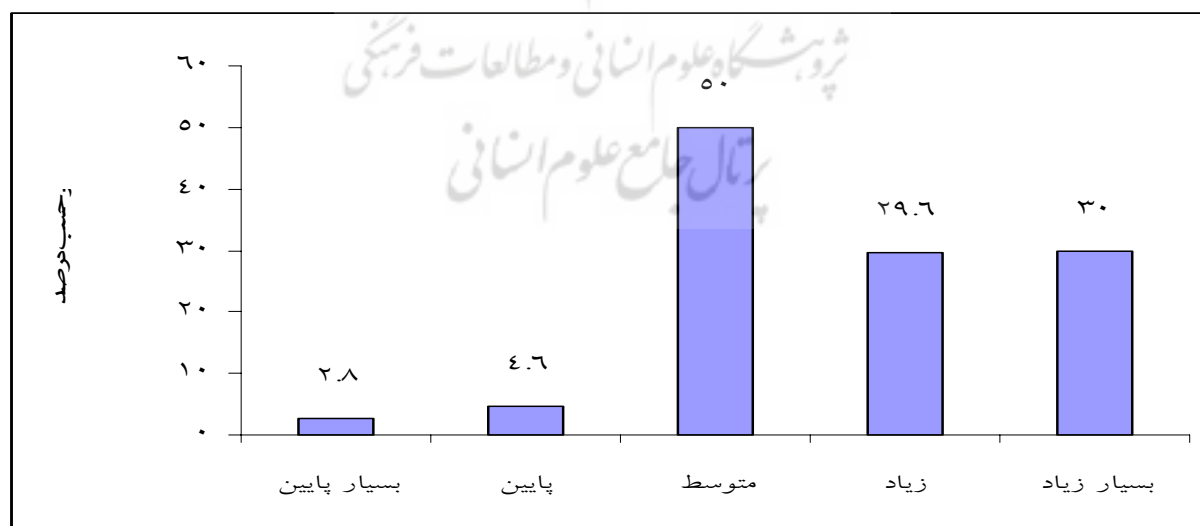
شده و اطلاعات موجود در جدول شماره ۶ این مسأله مشخص می‌گردد که میزان رضایت خانوارها از اقامت در سکونتگاه فعلی‌شان؛ یعنی شهر جدید صدرا در حد بسیار پایین؛ یعنی ۳۵/۲ قرار دارد. برای بررسی تمایل به ماندن دایم در صدرا داده‌های به دست آمده از پرسشنامه در پاسخ به تمایل به ماندگاری و اقامت دایم خانوارها در صدرا مشخص گردید که، در بین گزینه‌های مطرح شده بالاترین درصد فراوانی، یعنی ۶۱/۱ درصد ساکنان، تمایلی به اقامت دایم در شهر جدید را ندارند و در اولین فرصت از شهر جدید نقل مکان می‌کنند. با مقایسه مقدار این متغیر که در نمودار شماره ۳ آورده شده است و با مطالعه "توزیع خانوارها بر حسب تمایل برای رفتن به جایی که دوست دارند" در نمودار شماره ۴ می‌توان دریافت که ۷۴/۱ درصد از کسانی که تمایل به ترک شهر جدید صدرا را دارند، قصد دارند به مادرشهر شیراز مهاجرت کنند. برای بررسی و ارزیابی متغیرها و آزمون فرضیه از بازه‌های موجود در جدول شماره ۱ (متغیرها و روش های ارزیابی متناظر بر اساس فرضیات پژوهش) استفاده شده است. با مقایسه مقدار بازه‌های بیان شده در جدول شماره ۱، فرضیه فوق رد می‌گردد و یافته‌ها نشان می‌دهد که «میزان رضایت ساکنان شهر جدید صدرا در حد بسیار پایین قرار دارد و ساکنان تمایلی به اقامت دایم در شهر جدید ندارند».

انتظارات ساکنان و ... را می‌توان در جدول شماره ۵ مشاهده نمود. در پایان نیز به مقایسه میزان رضایت ساکنان از سکونتگاه قبلی و فعلی آنان (شهر جدید صدرا) پرداخته شده است. همان‌طور که در مندرجات جدول ملاحظه می‌کنید، از مشکلات موجود در شهر جدید صدرا به مرور زمان به میزان کمی کاسته شده است؛ یعنی ۳۹/۸ ساکنان به گزینه پایین پاسخ داده‌اند. در سنجش وجود تسهیلات و خدمات لازم در شهر جدید صدرا از نظر شهروندان ۳۸ درصد از ساکنان به بازه بسیار پایین جواب مثبت داده‌اند. ۴۴/۴ درصد شهروندان شهر جدید صدرا معتقدند که شهر جدید انتظارات آنان را برآورده نکرده است. در ضمن، تنها ۱۲ درصد از ساکنان شهر جدید صدرا محل اشتغالشان در صدراست و اکثر ساکنان؛ یعنی ۸۸ درصد از آنان در شهر شیراز یا در شهرهای نزدیک به مادرشهر شاغل هستند. بنابراین، عملکرد شهر جدید صدرا در زمینه اشتغال نیز در حد پایینی قرار دارد و بر همین اساس، شهر صدرا را می‌توان یک شهر خوابگاهی نامید. سایر محاسبات در جدول شماره ۵ بیان شده است. میزان رضایت خانوارها از سکونتگاه قبلی‌شان در نمودار شماره ۲ نشان شده است. با بررسی این نمودار روشن می‌گردد که میزان رضایت ساکنان از سکونتگاه قبلی خود در حد متوسطی قرار دارد (۵۰ درصد). با توجه به نمودار شماره ۲ و نتایجی که از آن استخراج

جدول شماره ۵- بررسی متغیرهای مؤثر بر میزان رضایتمندی ساکنان شهر جدید صدرا

بازه‌ها برای مقایسه متغیرها	درصد فراوانی	بسیار پایین	بسیار پایین	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	جمع
کاسته شدن از مشکلات به مرور زمان در شهر جدید	درصد	۲۵/۹	۳۹/۸	۲۹/۶	۴/۶	-	۱۰۰
	فراوانی	۲۸	۴۳	۳۲	۵	-	۱۰۸
تأثیر نزدیکی محل کار به انتخاب شهر جدید صدرا برای سکونت	درصد	۳۰/۶	۱۳/۹	۲۱/۳	۱۹/۴	۱۴/۸	۱۰۰
	فراوانی	۳۳	۱۵	۲۳	۲۱	۱۶	۱۰۸
وجود تسهیلات و خدمات لازم در شهر جدید صدرا از نظر شهروندان	درصد	۳۸/۰	۳۰/۶	۲۸/۷	۲/۸	-	۱۰۰
	فراوانی	۴۱	۳۳	۳۱	۳	-	۱۰۸
میزان رضایت ساکنان از شهروندان شهر جدید صدرا	درصد	۶/۵	۱۰/۲	۶۱/۱	۱۷/۶	۴/۶	۱۰۰
	فراوانی	۷	۱۱	۶۶	۱۹	۵	۱۰۸
سنجش احساس تعلق مکانی ساکنان به شهر جدید صدرا	درصد	۱۱/۱	۳۸/۰	۳۸/۹	۱۲/۰	-	۱۰۰
	فراوانی	۱۲	۴۱	۴۲	۱۳	-	۱۰۸
برآوردن انتظارات ساکنان شهر جدید صدرا از این مکان	درصد	۲۰/۴	۳۳/۳	۴۴/۴	۱/۹	-	۱۰۰
	فراوانی	۲۲	۳۶	۴۸	۲	-	۱۰۸
میزان رضایت از آسایش و امنیت موجود در صدرا	درصد	۲/۸	۳/۷	۳۶/۱	۳۸/۹	۱۸/۵	۱۰۰
	فراوانی	۳	۴	۳۹	۴۲	۲۰	۱۰۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش

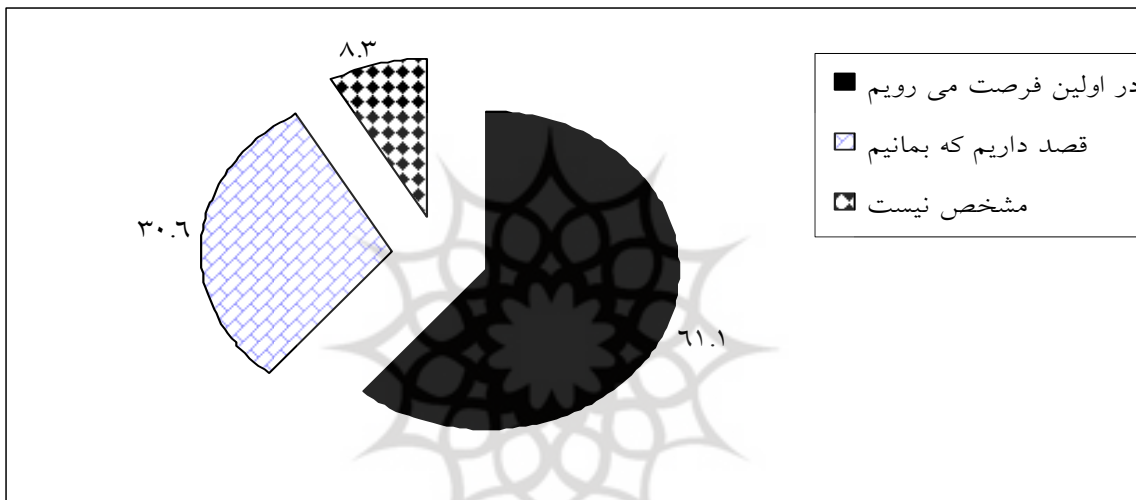

شکل شماره ۲- نمودار میزان رضایت خانوارها از اقامت در سکونتگاه قبلی، مأخذ: یافته‌های پژوهش

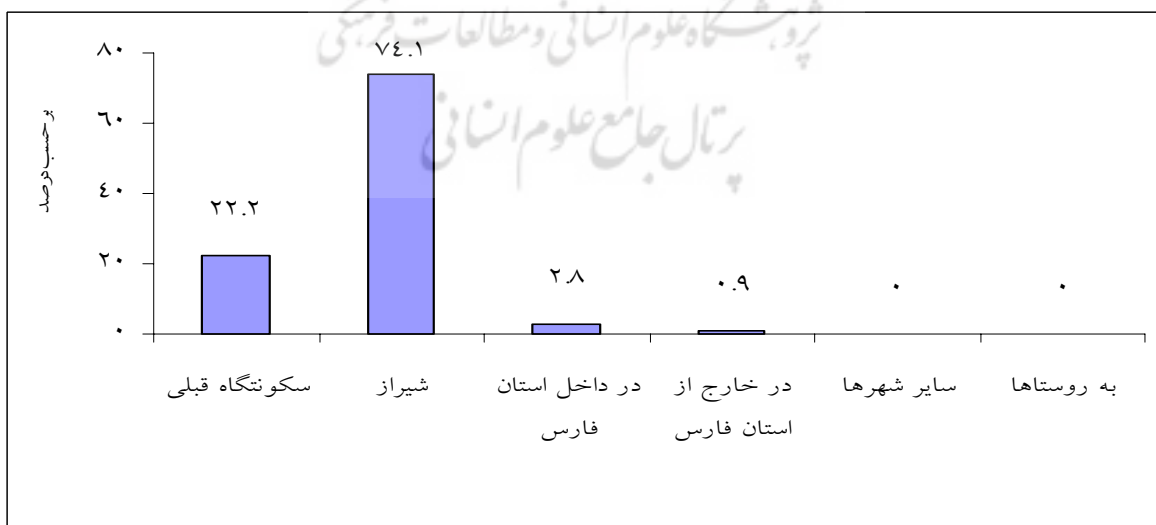
جدول شماره ۶- میزان رضایت خانوارها از زندگی در شهر جدید صدرا

درصد	فراوانی	میزان رضایت از زندگی در شهر جدید صدرا
۳۵/۲	۳۸	بسیار پایین
۲۸/۷	۳۱	پایین
۳۱/۵	۳۴	متوسط
۳/۷	۴	زیاد
۰/۹	۱	بسیار زیاد
۱۰۰	۱۰۸	جمع

مأخذ: یافته‌های پژوهش

شکل شماره ۳- نمودار توزیع خانوارهای نمونه بر حسب قصد و تمایل برای ماندن در شهر جدید صدرا، مأخذ: یافته‌های پژوهش

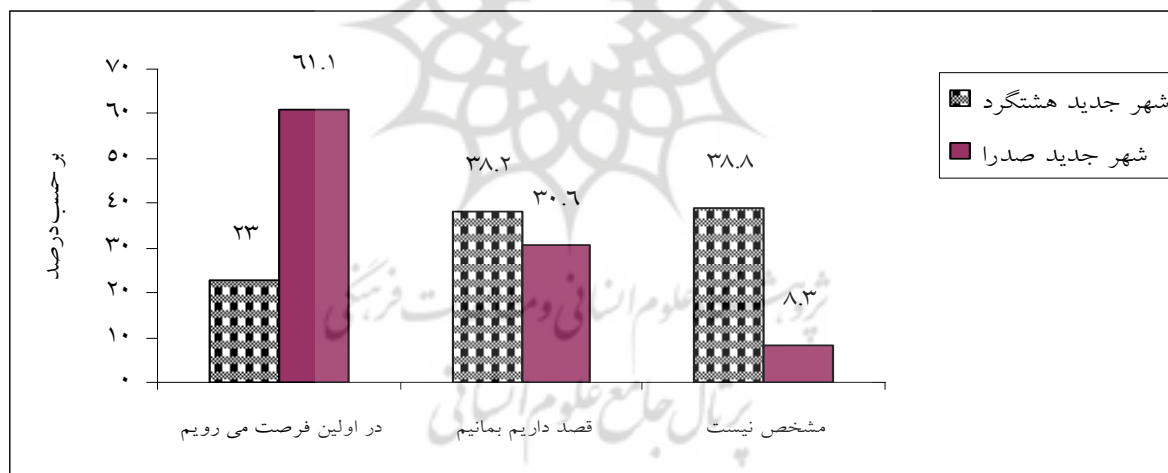
شکل شماره ۴- نمودار توزیع خانوارهای نمونه بر حسب تمایل برای رفتن به جایی که دوست دارند، مأخذ: یافته‌های پژوهش

۴- مقایسه تطبیقی میزان رضایتمندی و ماندگاری

ساکنان در دو شهر جدید هشتگرد و صدرا

در جهت مقایسه تطبیقی میان کارکردهای شهرهای جدید کشور با شهر جدید مورد مطالعه، بین میزان رضایتمندی و ماندگاری دو شهر جدید هشتگرد و صدرا مقایسه تطبیقی صورت پذیرفت، که مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که به ترتیب ۳۸/۲ درصد خانوارها در شهر جدید هشتگرد (زبردست، جهانشاهلو، ۱۳۸۶: ۲۲-۲۱) و ۳۰/۶ خانوارها در شهر جدید صدرا تمایل به اقامت دائم دارند و میزان رضایتمندی ساکنان شهر جدید هشتگرد در حد متوسط (۷۰ درصد) و این میزان در شهر جدید صدرا در حد بسیار پایینی (۳۵/۲ درصد) قرار دارد

که از علل جذب جمعیت، رضایتمندی و ماندگاری بیشتر در شهر جدید هشتگرد نسبت به شهر جدید صدرا می‌توان به انبوه مشکلات در پایتخت (آلودگی، ترافیک، گرانی مسکن، کمبود مسکن و...)، جمعیت بیشتر در منطقه شهری تهران، وجود تأسیسات و خدمات بهتر در شهرهای جدید اطراف کلانشهر تهران (هشتگرد) و غیره اشاره نمود که ساکنان زندگی در هشتگرد را به تهران ترجیح می‌دهند. همچنین، شهر جدید هشتگرد نسبت به صدرا دارای تجهیزات، تأسیسات و به‌طور کلی دارای عملکردهای شهری مناسبتری بوده است. در نمودار زیر قصد و تمایل ساکنان برای ماندن در دو شهر جدید هشتگرد و صدرا به صورت مقایسه‌ای آورده شده است.

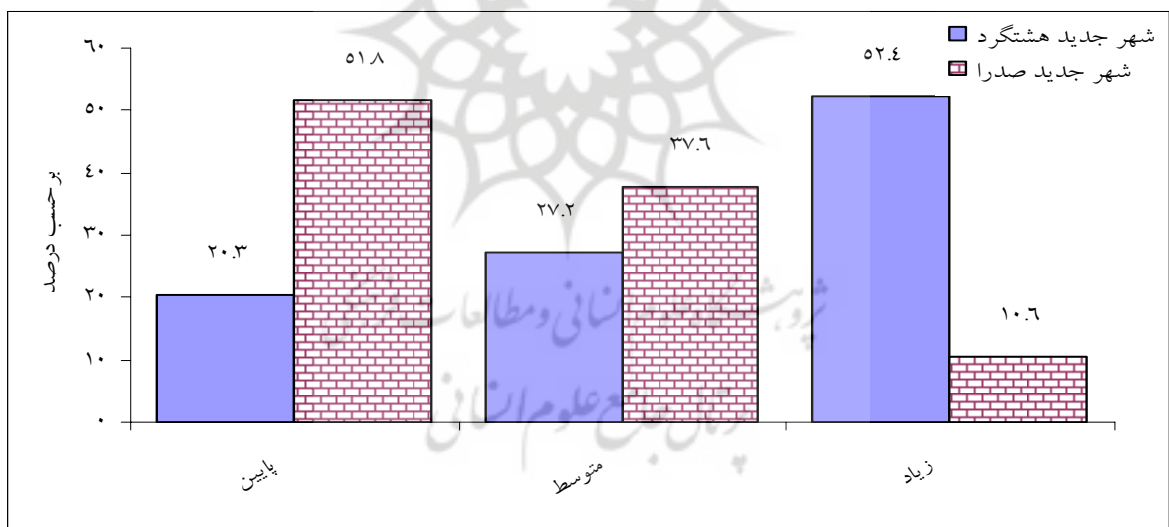
شکل شماره ۵- نمودار مقایسه تطبیقی توزیع خانوارهای نمونه بر حسب قصد و تمایل برای ماندن، مأخذ: یافته‌های پژوهش

ساکن در شهر جدید صدرا معتقدند که مشکلات به مرور زمان به میزان کمی حل می‌گردد، که این خود نشان دهنده ماندگاری بیشتر خانوارها در شهر جدید هشتگرد نسبت به شهر جدید صدراست.

در ارتباط با ماندگاری جمعیت، این نکته شایان ذکر است که ۵۲/۴ درصد از خانوارهای نمونه ساکن در شهر جدید هشتگرد از کمتر شدن مشکلات به مرور زمان جواب مثبت داده‌اند، اما ۵۱/۸ درصد خانوارهای نمونه

هزار نفر بوده است (طرح تفصیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳: ۳۹). همچنین جمعیت‌پذیری شهر جدید صدرا با پیش‌بینی‌های انجام شده و افق ۱۳۹۰ فاصله بسیار زیادی دارد. جمعیت مصوب ۲۳۰۰۰۰ نفر بوده که جمعیت مورد تأکید افق طرح در سناریوی دوم «جمعیت نهایی» ۳۰۰۰۰۰ نفر پیش‌بینی شده است (شهر صدرا، شهر سالم، شهر سبز، ۱۳۸۴: ۳). چنانکه ملاحظه گردید، در جذب جمعیت هر دو شهر جدید ناموفق بوده‌اند که از علل اصلی آن عدم ایجاد اشتغال بوده است. نمودار ذیل مقایسه بین دو شهر جدید در ارتباط با کمتر شدن مشکلات به مرور زمان را به‌وضوح بیان می‌کند.

یکی از ضروریات اساسی در جذب و ماندگار کردن جمعیت در شهرهای جدید ایجاد اشتغال و شکل‌گیری خدمات برای آنان است. بر این اساس، طبق مطالعه زبردست و جهانشاهلو، شهر جدید هشتگرد از نظر تحقق جمعیت‌پذیری (جمعیت شهر در سال ۸۶: ۴۱۰۰۰ عقب‌تر از برنامه مصوب خود بوده که بعد از ۱۰ سال سابقه اسکان جمعیت در آن و زمانی نزدیک به دو دهه از تصویب برنامه‌اش، از بُعد کمی نتوانسته حتی به نیمی از اهداف پیش‌بینی شده در سناریوی حداقل دست یابد. ذکر این نکته ضروری است که جمعیت پیش‌بینی شده در شهر جدید هشتگرد برای افق ۱۳۹۵ در چهار سناریو تهیه شده که حداقل آن ۱۹۰ هزار نفر و حداکثر آن ۴۶۰

شکل شماره ۶- نمودار مقایسه تطبیقی خانوارهای نمونه بر حسب کمتر شدن مشکلات به مرور زمان، مأخذ: یافته‌های پژوهش

عمومی در این شهر مانند مدارس، فضای سبز و نظیر این‌ها که همزمان با ساخت و ساز معابر و مسکن آغاز گردیده‌اند، نیز فاصله‌ی زیادی با پیش‌بینی‌های برنامه دارد (زبردست، جهانشاهلو، ۱۳۸۶: ۱۲). با توجه به این که

در این ارتباط، ایجاد اشتغال در شهر جدید هشتگرد وضعیت نامناسب‌تری نسبت به موضوع جذب جمعیت داشته است و فاصله آن با پیش‌بینی‌ها، حتی بیشتر از فاصله جمعیت است و همچنین شاخص‌های خدمات

شهری به شهروندان به صورتی مناسب ارایه گردد، میزان رضایتمندی خانوارها نیز به میزان قابل توجهی بیشتر می‌شود، پس بین این دو متغیر رابطه معنادار قوی وجود دارد.

۴-۳- بررسی سطح معناداری بین رضایت از

شهروندان و آسایش و امنیت شهر صدرا

تحقیقات صورت گرفته نشان می‌دهد که بین رضایت از شهروندان و آسایش و امنیت موجود در صدرا رابطه معناداری وجود دارد؛ بدین صورت که بین این متغیرها ضریب همبستگی ۰/۲۴۳. در سطح ۰/۰۵ درصد رابطه معناداری برقرار است؛ یعنی هر چه میزان رضایت از شهروندان توسط خانوارها در شهر جدید صدرا بالاتر می‌رود، آسایش و امنیت در صدرا نیز به طور معناداری افزایش می‌یابد.

۴-۴- بررسی میزان همبستگی بین احساس تعلق

مکانی و میزان رضایتمندی از صدرا

در ارتباط با این دو متغیر رابطه معنادار قوی در سطح ۰/۱ درصد و با ضریب همبستگی ۰/۴۳۴. به دست آمد که می‌توان این رابطه را این گونه تفسیر کرد که، بر اساس نظر شهروندان، هر چه میزان احساس تعلق مکانی (احساس خاطر به مکان) در شهر جدید صدرا افزایش یابد، میزان رضایتمندی خانوارها نیز به طور معناداری بالاتر می‌رود. سایر نتایج اخذ شده در ارتباط با همبستگی میان متغیرها در جدول ذیل نشان داده شده است.

۸۸ درصد از ساکنان شهر صدرا در خارج از شهر شاغل هستند و ۷۷/۸ درصد از خانوارها از عملکردهای شهری (امکانات زیرساختاری، تأسیسات و تجهیزات شهری) آن نسبت به سکونتگاه قبلی خود رضایت

رابطه معنادار قوی در سطح ۰/۱ درصد و با ضریب همبستگی ۰/۳۵۱. به دست آمده است؛ بدین معنی که هر چه میزان احساس تعلق مکانی به شهر جدید در میان خانوارها بیشتر شده تمایل به اقامت دائم نیز در بین ساکنان به طور معنی‌داری بالاتر رفته است.

۴-۱- بررسی ارتباط متقابل بین کاسته شدن مشکلات

و تمایل به ماندن دائم در صدرا

بین کاسته شدن مشکلات به مرور زمان و تمایل به ماندن دائم در صدرا رابطه معناداری در سطح ۰/۵ درصد و با ضریب همبستگی ۰/۲۳۰. حاصل شده که این مورد بیانگر این مطلب است که هر چه از مشکلات شهر صدرا (تسهیلات و تجهیزات شهری، سیستم فاضلاب، حمل و نقل، فضای سبز، خدمات عمرانی و ...) به مرور زمان کاسته شود، تمایل به ماندن دائم نیز در میان خانوارها تقویت می‌گردد.

۴-۲- بررسی میزان ضریب پیرسون بین تسهیلات و

تجهیزات شهری و میزان رضایتمندی از صدرا

سطح همبستگی (ضریب پیرسون) به دست آمده بین تسهیلات و تجهیزات شهری و میزان رضایتمندی خانوارها از صدرا رابطه معنادار قوی در سطح ۰/۱ و با ضریب همبستگی بالای ۰/۵۱۵. را نشان می‌دهد، که بیانگر این مهم است که هر چه میزان تسهیلات و تجهیزات

جدول شماره ۷- نتایج و داده‌های استنباطی پژوهش

ردیف	متغیرها	ضریب همبستگی	
		.۱	.۵
۱	مدت زمان اقامت در صدرا- میزان رضایتمندی از صدرا	-	-.۱۹۳
۲	سکونتگاه قبلی- تمایل به ماندن دائم در صدرا	.۲۵۲	-
۳	احساس تعلق مکانی- اقامت دائم در صدرا	.۳۵۱	-
۴	میزان درآمد خانوار- تأمین انتظارات ساکنان	-.۲۵۰	-
۵	کاسته شدن مشکلات صدرا- تمایل به ماندن دائم در صدرا	-	.۲۳۰
۶	داشتن وسیله نقلیه- مهاجرت به صدرا	-	.۲۱۵
۷	میزان تسهیلات و تجهیزات شهری- میزان رضایتمندی از صدرا	.۵۱۵	-
۸	میزان تسهیلات و تجهیزات شهری- تمایل به ماندن دائم در صدرا	-	.۲۲۵
۹	کاسته شدن از مشکلات- تأمین انتظارات ساکنان	.۳۵۴	-
۱۰	میزان تسهیلات و تجهیزات شهری- تأمین انتظارات ساکنان	-	.۲۰۳
۱۱	احساس تعلق مکانی- میزان رضایتمندی از صدرا	.۴۳۴	-
۱۲	تأمین انتظارات ساکنان- میزان رضایتمندی از صدرا	-	.۲۴۵
۱۳	رضایت از شهروندان- آسایش و امنیت	-	.۲۴۳
۱۴	کاسته شدن از مشکلات- میزان تسهیلات و تجهیزات شهری	.۵۱۳	-

مأخذ: یافته‌های پژوهش

۵- نتیجه‌گیری

ساکنان شهر جدید صدرا، تمایلی به اقامت دائم در شهر جدید را ندارند. شهر جدید صدرا از نظر شهروندان، نسبت به سکونتگاه قبلی خود آنان، عملکردهای شهری به نسبت پایین تری داشته است؛ به طوری که ۷۷/۸ درصد از خانوارها این موضوع را تأیید کرده‌اند. از لحاظ امکانات زیرساختاری، تأسیسات و تجهیزات شهری نیز شهر جدید صدرا نتوانسته است بر اساس اهداف اولیه خود پیش برود. برای ایجاد شهر جدید نیاز به ایجاد اشتغال است تا جمعیت جذب شده را بتوان در شهر جدید ماندگار کرد. در این ارتباط با مطالعات صورت گرفته روشن شد که ۸۸ درصد از ساکنان شهر صدرا در خارج از این شهر شاغل هستند؛ یعنی شهر صدرا در امر ایجاد اشتغال نیز ضعیف عمل کرده است (۱۲ درصد

این مقاله به بررسی میزان مطابقت عملکرد شهر جدید صدرا در جذب سر ریز جمعیت مادر شهر شیراز و میزان رضایتمندی ساکنان این شهر می‌پردازد. در این راستا، سکونتگاه قبلی، دلایل مهاجرت به شهر جدید صدرا، میزان رضایت و قصد و تمایل ماندگاری خانوارهای ساکن در شهر جدید صدرا بررسی شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که: تعداد زیادی از خانوارهای ساکن در شهر جدید صدرا سرریز جمعیت شهر شیراز هستند، از جمله دلایل مهم مهاجرت خانوارها به شهر جدید صدرا ارزان بودن زمین و مسکن بوده است، میزان رضایت ساکنان شهر جدید صدرا در حد بسیار پایینی قرار دارد و بالاخره این که ۶۱/۱ درصد

۶-۲- ایجاد اشتغال در شهر جدید صدرا (در زمینه خدماتی، تجاری) برای از بین بردن نقش خوابگاهی شهر جدید و تبدیل آن به یک شهر مستقل و خوداتکا؛

۶-۳- ایجاد زیرساخت‌ها و تجهیزات شهری (تلفن، گاز، پارکینگ عمومی، پارک، فضای سبز و ...) به صورت متوازن در سطح شهر جدید صدرا به منظور کاهش مشکلات شهروندان و بهبود وضعیت و تأثیر آن بر ماندگاری ساکنان؛

۶-۴- بهبود سیستم حمل و نقل عمومی و ایجاد زیرساخت‌های مرتبط با آن در جهت جذب جمعیت و ماندگاری ساکنان شهر جدید صدرا؛

۶-۵- به‌کارگیری نمادهای ملی و فرهنگی در شهر جدید صدرا در جهت ارتقای حس تعلق مکانی و ایجاد هویت شهری در بین ساکنان؛

۶-۶- به‌کارگیری اصولی فرآیند برنامه‌ریزی و طراحی شهری در زیباسازی سیمای شهر جدید با مشارکت شهروندان؛

۶-۷- توجه به گروه‌های مختلف اجتماعی- قومی در شهر جدید به منظور جلوگیری از تضاد فرهنگی.

منابع

- ۱- آتش، فرهاد. (۱۳۸۲). شهرهای جدید و آینده شهرنشینی در ایران، شهرداری‌ها.
- ۲- آندرهیل، جک. (۱۳۷۰). «شهرهای جدید شوروی، طرح ریزی سیاست شهری در سطح ملی» ترجمه؛ ش، مهدوی، مجله آبادی، سال اول، ش ۲.
- ۳- ابراهیم‌زاده، عیسی، ۱۳۸۸، قرخلو، مهدی و شهریاری، مهدی، تحلیلی بر نقش شهر جدید پردیس در تمرکز زدایی از مادر شهر تهران، مجله: جغرافیا و توسعه.

باقیمانده کارگرانی هستند که به کارهای عمرانی از قبیل ساخت و ساز مسکن می‌پردازند). با این اوصاف، شهر جدید صدرا را بر طبق تعاریف مصوب نمی‌توان شهر جدید محسوب کرد و بیشتر مانند شهرک‌های خوابگاهی است که اهالی آن مسافرت‌های آونگی از مادرشهر به صدرا و بالعکس را انجام می‌دهند. در مجموع، می‌توان گفت که شهر جدید صدرا از نظر تحقق جمعیت‌پذیری عقب‌تر از برنامه مصوب خود است و هنوز نتوانسته است حتی به نیمی از اهداف پیش‌بینی شده در سناریوی خود برسد. شهر جدید صدرا در امر ارائه مسکن و زمین با قیمت مناسب، خوب عمل کرده است و یا در ارتباط با سرریز‌پذیری جمعیت مادر شهر شیراز نیز چنین حالتی را داشته است، اما این عوامل بدون توجه به زیرساخت‌ها و فعالیت‌های عمرانی و عدم ایجاد اشتغال باعث می‌شود که ۶۱/۱ درصد از ساکنان کنونی شهر تمایلی به اقامت در این شهر را نداشته باشند. این مهم زمانی حادث می‌شود که بدانیم ۷۴/۱ درصد از ساکنان تمایل دارند به مادرشهر شیراز نقل مکان کنند. بنابراین، باید برای حفظ جمعیت جذب شده و جمعیت‌پذیرتر کردن این شهر اقدامات اساسی برنامه‌ریزی شده و مصوب را اجرا و عملی کرد.

۶- پیشنهادها

با توجه به نتیجه پژوهش که عملکرد شهر جدید صدرا در جذب سرریز جمعیت مادرشهر شیراز و میزان رضایتمندی ساکنان موفقیت‌آمیز نبوده است، پیشنهادهای زیر در جهت بهبود وضع موجود ارائه می‌گردد:

۶-۱- ارائه خدمات مختلف در شهر جدید صدرا به منظور عدم مراجعه (روزانه) به مادر شهر شیراز و کاستن از مهاجرت آونگی ساکنان به مرکز شهر؛

- ۴- ارجمند نیا، اصغر. (۱۳۷۸). تجربه فرانسه در ساخت شهرهای جدید، مجله معماری و شهرسازی، دوره پنجم، ش ۲۷.
- ۵- ارجمند نیا، اصغر. (۱۳۷۸). «حیات اجتماعی در شهر جدید» مجله آبادی، سال هشتم، ش ۲۹.
- ۶- اشکوری، سید حسن معصومی. (۱۳۷۰). «بررسی و شناخت نمونه‌های موجود و مراکز وابسته بر صنایع اصل کشور» مجله معماری و شهرسازی، دوره سوم، ش ۱۳-۱۴.
- ۷- اعتماد، گیتی. (۱۳۸۴). ارزیابی روند برنامه ریزی، اجرا و مدیریت شهر جدید هشتگرد (میزان دستیابی به اهداف جدید).
- ۸- _____ (۱۳۷۶). مدیریت شهرهای جدید، سمینار مدیریت فضاهای شهری شیراز.
- ۹- بنه لو، لئوناردو. (۱۳۵۵). سرچشمه‌های شهرسازی نوین، ترجمه: محمد تقی کاتبی، انتشارات امیر کبیر، تهران.
- ۱۰- پیرمرلن، نوشهرها، ۱۳۶۵، ترجمه رضا قیصریه، نشر فضا.
- ۱۱- پی‌کده، مهندسین مشاور، ۱۳۸۳، طرح تفصیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، جلد اول.
- ۱۲- رئیس، دانا، فریبرز، ۱۳۷۱، رابطه انسان- شهر (در بررسی شهر جدید پولاد شهر). مجموعه مقالات تو معماری را ترسیم می‌کنی ولی من آن را می‌سازم. مرکز نشر سمر.
- ۱۳- زیر دست، اسفندیار و جهانشاهلو، لعلا، ۱۳۸۶، بررسی عملکرد شهر جدید هشتگرد در جذب سرریز جمعیت، مجله جغرافیا و توسعه.
- ۱۴- زیاری، کرامت الله (۱۳۷۸). برنامه ریزی شهرهای جدید، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه (سمت).
- ۱۵- زیاری، کرامت الله، ۱۳۷۸، نگاهی به اهداف و عملکرد سکونتگاهی شهرهای جدید در جهان، مجله آبادی، سال هشتم، شماره ۲۹.
- ۱۶- مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵، سالنامه آماری استان فارس.
- ۱۷- مرکز آمار ایران، ۱۳۸۶، سالنامه آماری کل کشور.
- ۱۸- شاه آبادی، اکبر، ۱۳۷۵، جامعه شناسی شهرهای جدید (نقدی بر پدیده شهرهای جدید در ایران)، فصلنامه جمعیت.
- ۱۹- شرکت عمران شهرهای جدید، ۱۳۷۱، شهرهای جدید ایران.
- ۲۰- شرکت عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۴، همایش بین المللی شهرهای جدید.
- ۲۱- شرکت عمران شهر جدید صدرا، ۱۳۸۴، شهر سالم، شهر سبز.
- ۲۲- شرکت عمران شهر جدید صدرا، ۱۳۷۲، شهر فردا - شهر صدرا، گزارش‌های مکان‌یابی و راهبردی و آماده سازی و اجرایی، شیراز.
- ۲۳- شرکت عمران شهرهای جدید، ۱۳۷۹، نشریه داخلی و تخصصی، سال دوم.
- ۲۴- شکوهی، حسین، ۱۳۷۲، جغرافیای اجتماعی شهرها، انتشارات ماجد، تهران.
- ۲۵- شکوهی، حسین، ۱۳۵۳، شهرکهای جدید، انتشارات دانشگاه تبریز.
- ۲۶- شکوهی، محمد اجزاء، ۱۳۸۱، نقش اشتغال در توسعه شهرهای جدید انگلستان، مجله: تحقیقات جغرافیایی، سال.

- ۲۷- شکوهی، محمد اجزاء، ۱۳۸۱، یک مدل توسعه ای برای شهرهای جدید: تجربه شهرهای جدید انگلستان، مجله: تحقیقات جغرافیایی.
- ۲۸- شکویی، حسین، ۱۳۷۳، دیدگاه های نو در جغرافیای شهری، ج ۱، انتشارات سمت.
- ۲۹- شولتز، کریستیان نوربری، ۱۳۸۱، مفهوم سکونت: به سوی معماری تمثیلی، محمود امیر یاراحمدی، نشر آگه.
- ۳۰- شیعه، اسماعیل، ۱۳۷۵، مقدمه ای بر مبانی برنامه ریزی شهری، انتشارات دانشگاه علم و صنعت.
- ۳۱- طالقانی، مجتبی، ۱۳۷۸، شهرهای جدید در عرصه رقابت، مجله آبادی، شماره های ۲۹ و ۳۰ و ۳۱، سال هشتم.
- ۳۲- عبدی، محمد علی، ۱۳۸۲، تحلیلی بر چرایی شهرهای جدید، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران.
- ۳۳- کاظمی، محمد، ۱۳۷۶، ارزیابی نقش دولت در شهرهای جدید، مجموعه مقالات سمینار شهرهای جدید اصفهان، شرکت عمران شهرهای جدید.
- ۳۴- محمودی، بهرام، ۱۳۸۲، بررسی جمعیت پذیری و عملکرد شهر جدید عالیشهر بوشهر، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- ۳۵- مزینی، منوچهر، ۱۳۷۳، مقالاتی در باب شهر و شهرسازی، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- ۳۶- میریان، سید محمود، ۱۳۸۴، مدیر عامل شرکت شهرهای جدید، برنامه شماره ۱۱۴.
- ۳۷- میشل، ژاک و برتران وارنیه، ۱۳۸۳، کتاب شهرهای جدید- (۲۵ سال تجربه شهرهای جدید فرانسه). محمد تقی زاده مطلق و رضا کربلایی نوری. شرکت عمران شهرهای جدید.
- ۳۸- نوری کرمانی، علی، ۱۳۷۴، تحلیل کارکردی شهرهای جدید در ایران، نشریه سپهر، شماره ۱۴.
- ۳۹- واتساف، اوستروفسکی، ۱۳۷۸، شهرسازی معاصر در نخستین سرچشمه ها تا منشور آتن، ترجمه لادن اعتضادی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی.
- 40-Bee Veers, R. 1996, The Garden city utopia: A critical Biography of Ebenezer Howard, London, 1988.
- 41-Burby, R & S. Weiss. 1976, New communities USA, Lexington, MA: Lexington Books.
- 42-Hall, P. Colin W. 1998, Sociable Cities, Wiley & Son.
- 43-Johnston, R J. 1971, Urban Residential Pattern, Bell and Sons, London.
- 44- Katz, Peter. 1996, New Urbanism, New York, 1996.
- 45- Michel, B. 1989, Geography and Resources Analysis, Lonquer, New York.
- 46- Frederic J. Whittick A. 1977, New Towns, London Hill.
- 47- Shin, Dong. 1992, New Towns development Policy and Case Studies in Seoul Metropolitan Area, Research Fellow: Urban and Regional Planning.